

MVZ 165: Šíření jaderných zbraní

Ondřej Rojčík

rojcik@fss.muni.cz

Konzultační hodiny: úterý 13.00 – 15.00

Co nás dnes čeká?

- Ujasnění základních pojmů:

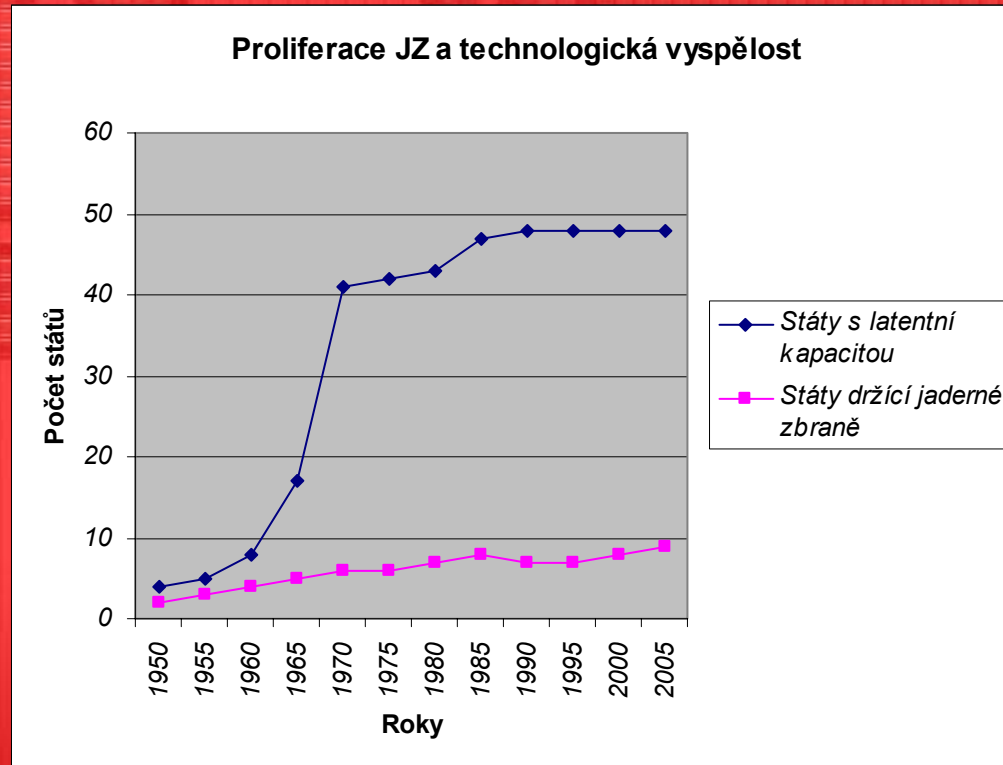
- Teorie proliferace jaderných zbraní
- Resp. zpřehlednění motivů jež vedou státy k držení jaderných zbraní

Proliferace

Horizontální proliferace JZ:

1. USA 1945
2. SSSR 1949
3. UK 1952
4. Francie 1960
5. Čína 1964
6. Indie 1974
7. Jihoafrická republika 1979?
8. Pákistán 1998
9. Bez testů, ale vlastní JZ: Izrael, KLDR

Potenciální vs. aktuální držitelé JZ

Základní otázka:

- Co vede aktéry MV (doposud výlučně státy) k získání a držení jaderných zbraní?

Odpověď nabízí:

- Technologický determinizmus
- Realizmus/neorealizmus
- Domácí determinanty
- Působení jednotlivců: psychologické přístupy
- Identita aktérů
- Normy (mezinárodní a domácí)

Technologický determinizmus

(50.- 60. léta 20. st.)

- V 60. letech se počítalo, že JZ bude držet 15-25 států
- Měly to být ty státy, které toho jsou technologicky schopné

National Planning Association:

- Skupina č. 1 zahrnuje vyspělé, vysoce industrializované státy, které provozovaly jaderné reaktory nebo je v nejbližší době měly provozovat. Mezi tyto státy patřily: Francie, Čína, Československo, Indie, Itálie, Japonsko, Kanada, Německá demokratická republika, Spolková republika Německo, Švédsko a Švýcarsko
- Skupina č. 2 jsou státy ekonomicky schopné produkce jaderných zbraní, technicky přiměřeně kompetentní, ale s omezenou kapacitou lidských zdrojů. Mezi tyto státy patřily: Austrálie, Dánsko, Finsko, Maďarsko, Nizozemí, Polsko, Rakousko a Jugoslávie
- Skupina č. 3 pojímala státy pravděpodobně ekonomicky schopné vést program na výrobu jaderných zbraní, ale s výraznými omezeními co do technických schopností a kapacity lidských zdrojů. Mezi tyto státy byly zařazeny: Argentina, Brazílie, Jihoafrická republika, Mexiko, Norsko a Španělsko

Realizmus/neorealizmus

- Realizmus: stát se rozhodne držet jaderné zbraně, pokud se cítí ohrožen jinými státy → řetězová reakce
- Neorealizmus: důvodem je struktura mezinárodních vztahů → anarchický systém MV → spoléhání se na svépomoc → JZ nejlepší prostředek k zajištění bezpečnosti → protože je možné spoléhat se na deterrenci

Kenneth Waltz 1981: *The Spread of Nuclear Weapons: More May Be Better*

1. Státy vždy vyvažují zbrojení protivníků, často i tím, že napodobují ty státy, které přišly s novými zbraňovými systémy
2. Státy se o získání jaderných zbraní mohou snažit ze strachu, že jejich větší spojenci neodpoví na útok, který proti nim byl učiněn
3. Státy, které nemají spojence vlastníci jaderné zbraně se o jejich získání budou snažit o to usilovněji, pokud jejich protivníci tyto zbraně vlastní
4. Státy mohou o získání jaderných zbraní usilovat ze strachu z převahy konvenčních sil protivníka
5. Státy mohou považovat jaderné zbraně za levnější a bezpečnější alternativu ke konvenčním závodům ve zbrojení
6. Státy mohou o jaderné zbraně usilovat s útočnými úmysly
7. Některé státy doufají, že vybudováním jaderného arzenálu mohou zlepšit své mezinárodní postavení

Inside the „black box“: domácí determinanty

Hlavní zájmové skupiny:

- vedoucí skupiny spojené s jadernou energetikou
- představitelé určitých částí armády (většinou představitelé letectva, někdy námořnictva)
- politici a politické skupiny ve státech, kde politické strany či veřejnost silně podporují získání jaderných zbraní
- protijaderné organizace či skupiny

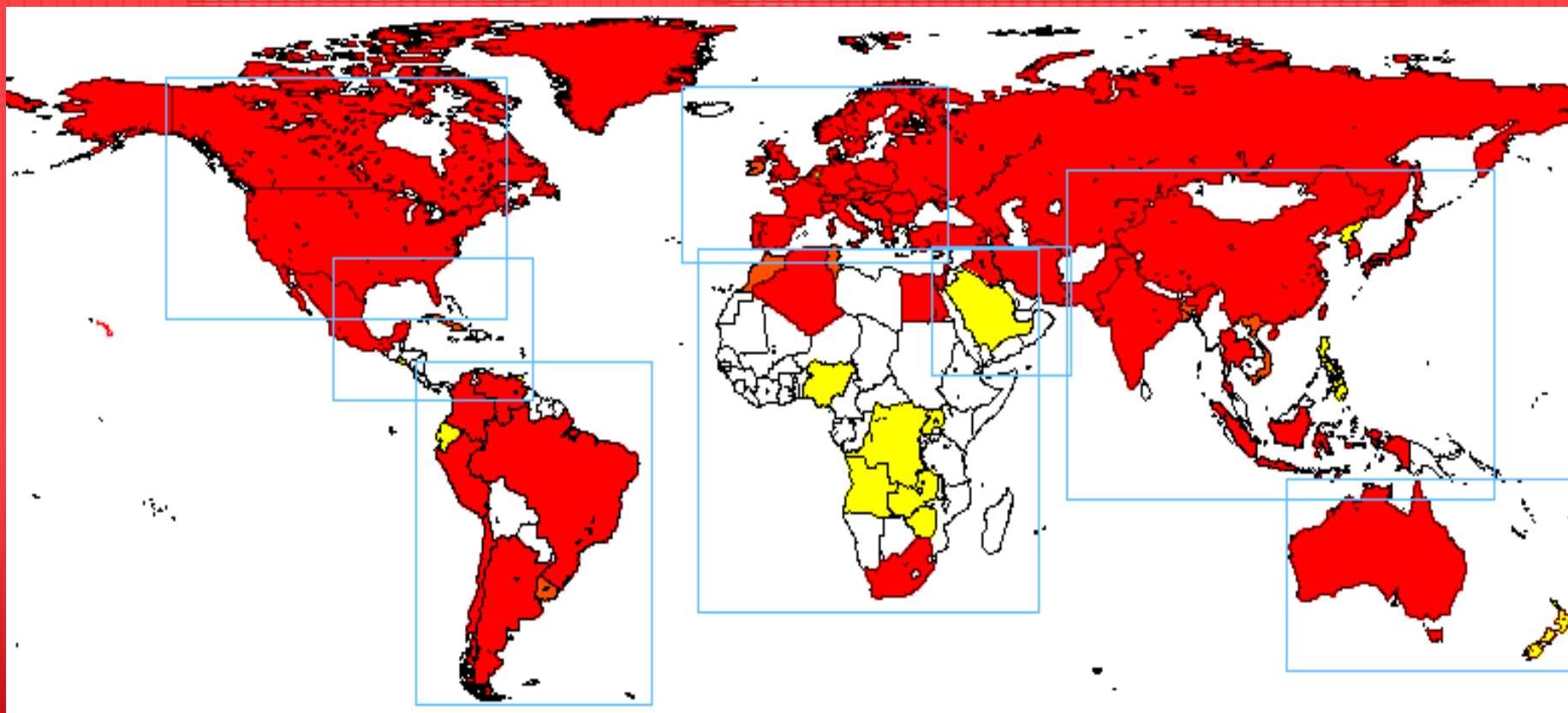
Proliferační rozhodnutí

= rozhodnutí vyprodukovat a držet jaderné zbraně

Třístupňový model (Stephen Meyer):

1. Rozhodnutí vybudovat latentní jaderné kapacity
2. Tyto kapacity se stanou akceschopné, tj. rozhodnutí podporovat vývoj domácích technologických a průmyslových kapacit podporujících jaderný program
3. Rozhodnuto o provozování skutečného funkčního programu na výrobu jaderných zbraní

Latentní jaderná kapacita(1992)

Organizační teorie (Scott Sagan)

- Vysvětluje iracionalitu některých rozhodnutí spojených s JZ
- Velké organizace (zájmové skupiny, ministerstva, jaderné agentury) jednají s limitovanou racionalitou, když mají vnitřní limity při odhadu situace a koordinaci svých akcí
- Velké organizace mají mnohačetné, konfliktní vnitřní zájmy a proces výběru a sledování cílů je silně politický
- Prezentované cíle organizace mohou být zájmy pouze určité vnitřní skupiny a nemusí se dokonce krýt se zájmy managementu takové organizace, natož se zájmy celého státu

Liberální institucionalizmus

Ethel Solingenová:

- Země, v nichž vládnou politické a ekonomické skupiny usilující o ekonomickou liberalizaci, jsou ochotnější spolupracovat při snaze o nešíření jaderných zbraní, než země ovládané radikálními či fundamentalistickými ideologiemi.

Liberální institucionalismus

Glen Chafetz:

- NEproliferační rozhodnutí vychází z kolektivní bezpečnostní identifikace, na jejímž základě se vytváří tzv. **liberální bezpečnostní komunita**
- Státy, jež se nacházejí v této komunitě, kolektivně sdílejí své bezpečnostní zájmy založené na společné historii spolupráce a sdílení společných hodnot
- Členové liberální bezpečnostní komunity se navzájem nepovažují za vojenské hrozby, ale za partnery
- Státy stojící mimo liberální bezpečnostní komunitu se vzájemně považují za vojenské hrozby a jejich proliferační rozhodnutí je tak mnohem pravděpodobnější

Přístupy zohledňující roli jednotlivce

Peter Lavoy:

- Vzhledem k nedostatku objektivních informací o vztahu jaderných zbraní a války jsou názory týkající se jaderných zbraní založeny na logice a víře a vytvářejí tak spíše **mýtus** než fakta
- V každém byrokratickém aparátu existují tzv. **mýtotvorci** (myth makers), kteří ve snaze prosadit proliferační rozhodnutí zveličují bezpečnostní hrozby, jimž je stát vystaven, stejně jako zveličují politický a vojenský význam, který jaderné zbraně přinášejí
- Za vytvoření mýtu je zodpovědný jednatel
- Proto je stejně tak možné, že se objeví vysoce postavený talentovaný jedinec, který dokáže prosadit jiný mýtus, totiž mýtus jaderné nejistoty (nuclear insecurity) a přesvědčit o zbytečnosti JZ

Identita

Jacques Hymans:

- Říká, že tzv. objektivní bezpečnostní hrozby se nemění, mění se však jejich percepce ze strany politických vůdců
- Určil národní identitu „**odporujícího nacionalizmu**“ (oppositional nationalis), která předurčuje chování politických vůdců, kteří jsou rozhodnuti získat jaderné zbraně
- Představitelé odporujícího nacionalizmu vnímají svůj stát jednak jako účastníka rozepře s vnějším nepřítelem (striktní rozlišování „my“ a „oni“) a zároveň se v tomto sporu vnímají jako rovnocenná či nadřazená strana
- Zisk jaderných zbraní je pro takové politické vůdce záležitostí sebevyjádření
- Vysvětluje tím proč naprostá většina politických vůdců postrádá motivaci a přesvědčení, jež stojí za proliferačním rozhodnutím
- Snaží se odpovědět na otázku, proč proliferační rozhodnutí přijal tak malý počet států

Normy

Scott Sagan

- Jednání států je determinováno normami a sdíleným přesvědčením o tom, jaké kroky jsou v mezinárodním prostředí legitimní
- Proliferační rozhodnutí není vyjádřením funkční logiky, ale je produktem sdílených přesvědčení o tom, co je legitimní a moderní chování
- JZ symbolem modernity
- Zásadní vliv mají normy šířené skrze mezinárodní režimy
- Jsou prosazovány nejsilnějšími aktéry mezinárodního systému

Summary

- Kde hledat motivy k zisku JZ?

Na různých úrovních analýzy:

1. Systém MV – neorealismus
2. Aktéři MV – realizmus
3. Byrokratický aparát – institucionální liberalismus, organizační teorie
4. Jednotlivec – psychologické přístupy

Mimo roviny analýzy: identita aktérů, normy

- **Klíčové pojmy:** bezpečnostní hrozby, řetězová reakce, proliferační rozhodnutí, latentní kapacita, liberální bezpečnostní komunita

Co se dozvíte příště?

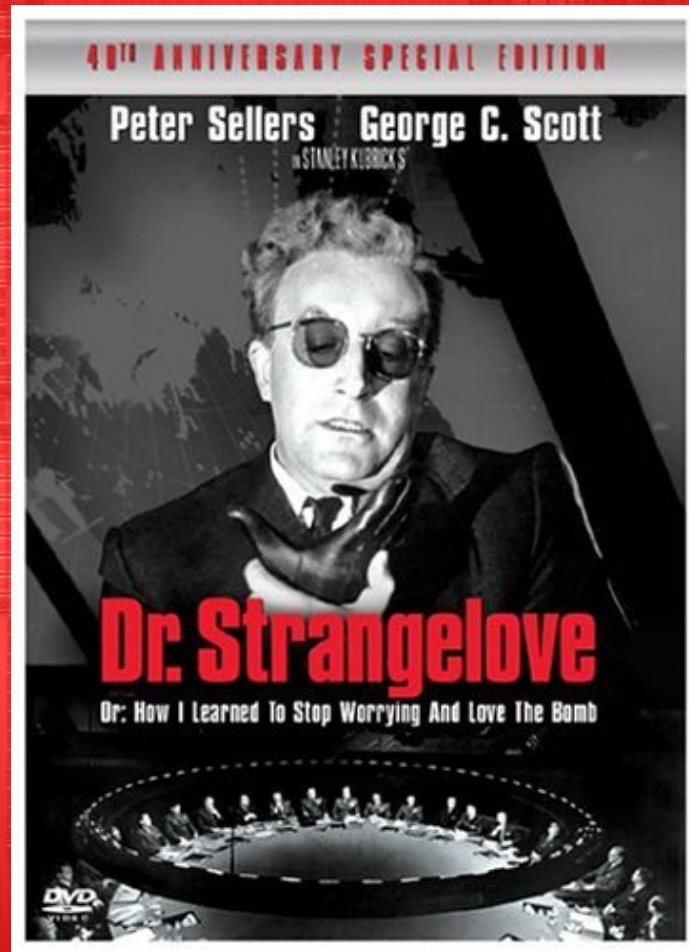
- Jak vyrobit atomovku
- Jak vypadá jaderná exploze
- Jaký je rozdíl mezi vodíkovou a neutronovou bombou
- Jak se dá zneužít „mírový“ jaderný program

Témata seminárních prací:

- Írán: další držitel jaderných zbraní?
- Vzdá se KLDR svého jaderného arzenálu?
- Indie a Pákistán: dopady jaderných testů z roku 1998 na neproliferační režim
- Proč je Izrael jedinou jadernou mocností Blízkého východu?
- Je možné vybudovat jednotné evropské jaderné síly? (budoucnost jaderných arzenálů Francie a Velké Británie)
- Smlouvy START: rozhodný krok ke světu bez jaderných zbraní?

Dr. Divnoláska

Stanley Kubrick

Dnes v 18:30

Učebna 24

rojcik@fss.muni.cz